

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Landskapsovervåking

Tabellsamling for Akershus og Oslo, 2011

NIBIO RAPPORT | VOL. 4 | NR. 105 | 2018

Grete Stokstad

Divisjon for kart og statistikk/Landskapsovervåking

TITTEL/TITLE

Landskapsovervåking. Tabellsamling for Akershus og Oslo, 2011

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Grete Stokstad

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
13.09.2018	4/105/2018	Åpen	510202	18/00895
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02160-5	2464-1162	17		

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Oppdragsgiver

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Kontaktperson

STIKKORD/KEYWORDS:

Jordbruksareal, kulturlandskap, 3Q

Agricultural area, cultural landscapes

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Landskapsovervåking

Landscape monitoring

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Rapporten dokumenterer innsamlede data fra overvåkingsprogrammet 3Q for Akershus og Oslo. Det er samlet inn data om jordbruksarealet i drift, og hvilke areal typer som ligger rundt jordbruksarealet i en 100 meter buffersone. Rapporten presenterer også arealendringer. Videre er det rapportert forekomst og endringer av ulike elementer i jordbrukslandskapet. Dette er elementer som kan ha betydning for biologisk mangfold, tilgjengelighet og muligheten for effektiv bruk av arealene. Blant annet beregnes jordstykkestørrelse og endringer i jordstykkestørrelse. Eksempler på elementer som registreres er trekker langs vei, åkerholmer, stier og dammer, men det registreres også bygninger og høyspentmaster innen jordbruksarealet og området rundt jordbruksarealet.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Akershus og Oslo

GODKJENT /APPROVED

Hildegunn Norheim

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Grete Stokstad

NAVN/NAME

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Overvåkingsprogrammet Tilstandsovervåkning og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap (3Q) samler data og utarbeider indikatorer og analyser av tilstand og endring i jordbrukets kulturlandskap. Programmet befatter seg i særlig grad med fire tema: arealstruktur, biologisk mangfold, kulturminner og tilgjengelighet.

Informasjon fra overvåkingsprogrammet gir grunnlag for utforming av virkemiddelapparatet for en bærekraftig jordbrukspolitik. Data fra programmet benyttes også i etterprøving av om landbruket når sine landskapsmål og i rapportering om landbrukets miljøtilstand.

Overvåkingen av jordbrukets kulturlandskap skjer gjennom flyfotografering, feltkontroll, registerkoblinger, statistiske analyser og rapportering. Parallelt med denne databehandlingen foregår et kontinuerlig utviklingsarbeid for å dokumentere og styrke den vitenskapelige kvaliteten og den økonomiske effektiviteten i arbeidet.

Denne rapporten inneholder grunnlagsdata for Akershus og Oslo, basert på tolking av flybilder. Første foto er tatt i perioden 2002-2008, men det er flest foto fra 2005. Siste flyfoto er i stor grad tatt i 2011. Flybildetolkningen er utført av Frode Bentzen, Karsten Dax, Kristin Bay, Kjell Moen og Hanne Gro Wallin. Anne B. Nilsen har bidratt med teknisk støtte og databehandling. Prosjektleder og hovedansvarlig for rapporten har vært Grete Stokstad.

Ås, 13.09.18

Grete Stokstad

Innhold

1 Innledning.....	5
2 Areal og arealendring	7
2.1 Registrert areal	7
2.1.1 Innledning	7
2.1.2 Jordstykkestørrelse	7
2.1.3 Registrerte arealtyper	8
2.2 Endring av jordbruksareal.....	11
2.3 Åpning/gjengroing innenfor arealtyper.....	12
3 Elementer i jordbrukslandskapet	13
4 Arealendringsmatriser for Akershus og Oslo	15
Referanser	17

1 Innledning

Her rapporteres resultater for Akershus med Oslo fra det nasjonale overvåkingsprogrammet "Tilstandsovervåking og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap" (3Q). Målområdet for overvåkningen er jordbrukets kulturlandskap. Formålet med programmet er å bidra til å:

- Øke sikkerheten for at landbrukets miljømål nås.
- Dokumentere effekten av landbrukets miljøinnsats.
- Stryke beslutningsgrunnlaget for fastsetting av nye miljømål.
- Dokumentere behovet for bruk av ulike virkemidler og grunnlaget for å utforme disse.
- Gjøre det mulig å sammenligne utviklingen i Norge med utviklingen i andre land og innen Norge.

Arbeidet med overvåking av jordbrukets kulturlandskap ble startet i 1998 ved Norsk institutt for jord- og skogkartlegging (NIJOS). Etter ulike instituttsammenslåinger videreføres oppgavene fra 1.7.2015 ved Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Arealovervåkingen finansieres av Landbruks- og matdepartementet og inngår i NIBIOs statsoppdrag.

Overvåkingen er basert på tolking av flybilder. Utvalgsgrunnlaget for 3Q er et landsdekkende rutenett på 1×1 km basert på SSBs rutenett for statistikk (Strand og Bloch, 2009). Utvalgsmetoden har to trinn. Først er hver tredje rute tatt med i utvalgsgrunnlaget. Startpunktet for dette første utvalgstrinnet er tilfeldig, slik at alle ruter i utgangspunktet hadde samme sannsynlighet for å bli valgt på trinn 1. De rutene som er trukket ut på trinn 1 og som inneholder jordbruksareal (slik dette var kartlagt i AR5 i 2011) inngår i grunnlaget for trinn 2 (Stokstad m.fl., 2016). På trinn 2 er det trukket et tilfeldig utvalg av flater. For Akershus og Oslo er det trukket ut 42 flater.

Dette utvalget utgjør et liten, men likevel statistisk forventningsrett, utvalgsundersøkelse av jordbrukslandskapet for fylket. Selv om størrelsen på utvalget er begrenset velger NIBIO her å publisere materialet for Akershus inkludert Oslo. Generelt sett er usikkerheten stor for elementer vi observerer relativt sjeldent, som f.eks. solitære trær, mens usikkerheten er noe lavere for elementer eller areal typer som er mere vanlig, som for eksempel åkerholmer.

Innenfor flatene på 1×1 km er jordbruksarealet og en 100 meter bred randsone (buffer) utenfor jordbruksarealet kartlagt. For resten av flatene er det ikke gjort detaljert kartlegging, men vi kan hente inn opplysninger fra AR5 om hvilke hovedtyper av annet areal som finnes i disse områdene. I denne rapporten viser vi resultater fra hva som er observert innen jordbruksarealet og en 100 meter randsone rundt dette arealet.

Tabell 1. Jordbruksareal i Akershus og Oslo, og på flater i utvalget, arealopplysninger fra AR5 2011. Faktor for å estimere totalt areal og totalt antall basert på de registrerte arealene og elementene i fylket.

Jordbruksareal i Akershus/Oslo, fra arealressurskartet AR5, 2011	823 628 dekar
Jordbruksareal fra AR5 2011 innen de utvalgte flatene	13 001 dekar
Omregningsfaktor for å estimere totaltall for Akershus/Oslo	63,4

I 3Q registreres jordbruksareal først og fremst etter bruken av arealet, men i AR 5 registreres jordbruksareal etter potensiell bruk. Videre er ikke nødvendigvis alle områder i AR5 fra 2011 oppdatert etter de samme flyfoto som er brukt i overvåkingen. Derfor forventer vi ikke at arealtall fra AR5 skal være identisk med arealtall fra 3Q overvåkingen. Tabell 2 viser hva vi har kartlagt gjennom 3Q overvåkingen.

Tabell 2. Kartlagte områder.

Antall flater i Akershus og Oslo	42
Kartlagt jordbruksareal 2. omdrev (siste flybilde fra 2011)	12 287 dekar
Kartlagt annet areal 2. omdrev (siste flybilde fra 2011)	22 303 dekar
Gjennomsnittlig andel av flata som er jordbruksareal	29,5 %
Jordbruksareal utgjør av det kartlagte arealet	50 %

Flybilder fra omløpsprogrammet for flyfotografering er grunnlaget for kartleggingen av overvåkingsflatene. Derfor vil flyfoto for et fylke gjerne stamme fra flere år. Tabell 3 viser hvor mange flater som er fotografert det enkelte år. Vi rapporterer endringer over 5 år. Derfor tilstreber vi å finne flybilder med 5 års intervall, men for deler av landet må vi bruke flyfoto med andre, og da helst lengre, fotograferingsintervaller. Bare deler av landet fotograferes hvert år, og det fotograferes på tvers av fylker. Ett omdrev kan derfor også ha foto fra flere fotograferingsår.

Når det gjelder Akershus og Oslo er nesten alle flybildene fra siste omdrev tatt i 2011. Derfor er også årstallet i tittelen på rapporten satt til 2011.

Tabell 3. Antall flater fotografert ved ulike tidspunkt, antall år mellom flyfoto fra samme sted.

Fototidspunkt 1. omdrev	Fototidspunkt 2. omdrev			Antall år	
	2010	2011	Sum	fra 2010	fra 2011
2002		2	2		9
2003		9	9		8
2004		5	5		7
2005	1	10	11	5	6
2006		6	6		5
2007		7	7		4
2008		2	2		3
Sum flater Akershus og Oslo:			42	Snitt:	6,05

2 Areal og arealendring

2.1 Registrert areal

2.1.1 Innledning

Under kartleggingen klassifiseres jordbruksarealet i 9 klasser. I tillegg er arealtypene beitemark, utmarksbeite og areal i usikker bruk inndelt i 11 klasser etter graden av busk- og tredekning. Arealtypen bebygd areal omfatter 51 arealklasser, og skog og annet areal er fordelt på til sammen 28 klasser. Tabell 4 viser noen utvalgte tall basert på kartleggingen av flater fra Akershus og Oslo. Det er benyttet versjon 2011 av tolkingsinstruksen (Engan og Bentzen 2017).

Tabell 4. Jordbruksareal, villeng og bebygd areal.

	Areal målt i % av jordbruksarealet	Kartlagt areal, dekar	Estimert areal, dekar
Jordbruksareal			
Åker/eng/hagebruk	91,0 %	11 187	709 260
Beite	7,6 %	934	59 218
Usikker bruk	1,4 %	166	10 533
	Areal målt i % av buffersonen	Kartlagt areal	Estimert dekar
Villeng	12,7 %	1 578	100 026
Bebygd areal			
Bebygd areal	25,5 %	3 160	200 326
Bebygd areal tilknyttet jordbruket, tun, traktorveier, lagerplass og tømmervelter	4,9 %	612	38 805
Boligfelt	10,9 %	1 348	85 473
Dekar per tun		4,7	

2.1.2 Jordstykkeestørrelse

Med jordstykke menes et sammenhengende jordbruksareal som er avgrenset av vei, bekk, skog m.m. Jordstykkeestørrelse er kun beregnet for arealer definert som åker/eng/hagebruk. Jordstykkeestørrelse blir også kartlagt ut fra hvordan arealene drives. Er et sammenhengende jorde brukt til to ulike produksjoner blir det registrert som to jordstykker. I 3Q vil en del jordstykker bli "kuttet" som følge av utvalgsflatenes kvadratiske form. Faktisk gjennomsnittsstørrelse er derfor noe større i virkeligheten enn det som måles i en 3Q-flate, men for å sammenligne endringer fra omdrev til omdrev vil dette ha lite å si.

I Akershus inkludert Oslo var jordstykkeestørrelsen 22,6 dekar i 2. omdrev, mens den var 21,2 dekar ved første fototidspunkt. Ved å ta hensyn til hvor mange år det har gått mellom de ulike fotoene ble endringen i jordstykkeestørrelse beregnet til 1,05 dekar over 5 år eller en økning på 4,9 % over 5 år.

2.1.3 Registrerte arealtyper

Arealene som er oppgitt i tabell 5, 6 og 7 er sum dekar av hver type areal som ble registrert på flater fra 1. og 2. omdrevs foto. Det er jordbruksarealet og en buffer rundt jordbruksarealet på 100 meter som er kartlagt innenfor de utvalgte flatene på 1×1 km, for en illustrasjon se Stokstad m.fl. (2016). Tabell 5 viser arealtall av ulike typer jordbruksareal. En nærmere beskrivelse av de ulike arealtypene finnes i Engan og Bentzen (2017).

Tabell 5. Jordbruksareal innen overvåkingsflatene fordelt på arealkategoriene

Kode	Arealklasser	1. omdrev, dekar	2. omdrev, dekar
A1FU	Fulldyrka mark	11 234,4	11 094,7
A1IN	Fulldyrka mark med innhegning	27,5	41,2
A1NY	Nybrott	3,4	1,7
A2AL	Allsidig hagebruksareal	16,1	15,6
A2BU	Busker, frukttrær, trær i planteskole	41,1	32,6
A2PL	Plast- og fiberdukareal	0,0	1,3
	Sum åker/eng/hagebruk	11 322	11 187
A3BE	Beitemark	237,0	213,9
A3ST	Beitemark med spredte trær	501,3	477,8
A3TT	Beitemark med trær/treklynger	138,7	148,3
A3BS	Beitemark med busker og spredte trær	18,4	16,3
A3BT	Beitemark med busker og trær/treklynger	81,3	77,8
	Sum beitemark	977	934
A4EN	Kulturesseng og åker med usikker hevdstatus	88,2	58,4
A4BE	Usikker beitemark	20,4	17,0
A4ST	Usikker beitemark med spredte trær	50,9	57,3
A4TT	Usikker beitemark med trær/treklynger	17,3	24,3
A4BS	Usikker beitemark med busker og spredte trær	10,5	7,4
A4BT	Usikker beitemark med busker og trær/treklynger	5,0	1,7
A4PL	Usikker beitemark med plantefelt	0,6	0,0
	Sum areal i usikker bruk	193	166
	Sum jordbruksareal	12 492	12 287

De neste tabellene viser areal i buffersonen rundt jordbruksarealet. Tabell 6 viser skog og annet utmarksareal. Tabell 7 omfatter bebygd areal.

Tabell 6. Skog og annet utmarksareal innen overvåkingsflatene fordelt på arealkategoriene.

Kode	Arealklasser	1. omdrev, dekar	2. omdrev, dekar
B1BL	Stein og blokkmark	2,7	2,7
B1FJ	Fjell i dagen	10,8	10,9
	Sum fjell/stein/jord i dagen	13	14
F1VI	Villeng	463,4	545,2
F1ST	Villeng med spredte trær	540,0	580,7
F1TT	Villeng med trær/treklynger	231,9	182,9
F1BS	Villeng med busker og spredte trær	91,8	124,9
F1BT	Villeng med busker og trær/treklynger	52,3	124,7
F1KS	Villeng med kratt og spredte trær	4,7	14,3
F1KT	Villeng med kratt og trær/treklynger	1,9	2,8
F1JS	Villeng med villniss og spredte trær	0,4	1,3
F1JT	Villeng med villniss og trær/treklynger	1,4	0
F1PL	Villeng med plantefelt	7,9	1,0
	Sum villeng	1 396	1 578
F2GR	Gras- og urterik vegetasjon	2,9	3,6
F2RA	Rabber og grunnlendte knauser	11,7	12,3
F2RI	Risheier og lyngheier	3,7	3,7
F2SK	Småvokst skog	0,0	6,3
F2	Sum grunnlendt areal, lyng og hei	18	30
M1MY	Myr og sump	52,5	52,8
	Sum myr	53	53
S1LA	Lauvskog	773,9	904,5
S2BL	Blandingsskog	0,5	0,3
S3BA	Barskog	1 483,1	1 441,3
F4HO	Hogstflater og hogstgater	3 038,3	3 098,9
F4VI	Vindfall og ras	2 066,1	1 863,8
	Sum skog og hogstflater	7362	7309
V1EL	Elver og bekker	145,5	144,9
V1TJ	Tjern, innsjøer og dammer	75,4	76,5
V3SA	Salt-/brakkvann	37,4	37,4
	Sum vann	258	259
	Sum skog og annen utmark	9 100	9 237

Tabell 7. Bebygd areal innenfor overvåkingsflatene fordelt på arealkategoriene.

Kode	Arealklasser	1. omdrev, dekar	2. omdrev, dekar
U1BI	Bilvei	413,1	424,1
U1JE	Jernbane	22,1	22,1
U1MO	Motorvei	36,9	53,8
U1PA	Parkeringsplass	28,1	31,9
U1SY	Sykelsti og gangvei	33,3	38,7
U1TR	Traktorvei	43,7	53,2
	Sum veier	577	624
U2BO	Boligbebyggelse	1 275,8	1 348,2
U2FO	Forsamlingslokaler	87,1	87,6
U2IN	Industri- og handelsområder	139,9	144,9
	Sum bebyggelse (uten tun)	1 503	1 581
U2TU	Gårdstun	513,1	533,5
	Sum tun	513	533
U3GJ	Gjødseldeponi	0,0	0,4
U3LA	Lagringsplass	17,8	15,1
U3SK	Skrottopplass	5,7	7,9
U3TI	Steintipp/-fylling og steinrøys	0,0	0,3
U3TO	Tømmervelteplass	1,8	1,7
	Sum lagerplass-landbruksrelatert	25	25
U4GO	Golfbane	161,7	160,8
U4HA	Hage- og parkanlegg	88,4	90,6
U4ID	Idrettsanlegg	44,2	50,9
	Sum hage, park, idrettsanlegg	294	302
U5BR	Brudd, stein/grus/sand/leirtak/jordtak/torvtak	7,7	7,7
U5BY	Byggeplass	127,3	23,3
U5KL	Kloakkrenseanlegg	0,0	0,1
U5NA	Naken jord og stein	44,7	63,0
	Sum byggeplass, naken jord og søppelfylling	180	94
	Sum bebygd areal	3092	3160

2.2 Endring av jordbruksareal

Når vi presenterer arealendringer har vi valgt å presentere endringer i jordbruksarealet både som endring i totalt jordbruksareal og som areal fordelt på de tre kategoriene:

Åker/eng/hagebruk: Fulldyrka eller overflatedyrka areal som kan nyttes til maskinell høsting. Beite på kultureng inngår og i denne klassen, samt alle andre åker- og hagebruksvekster.

Beitemark: Jordbruksareal på innmark med tydelig beitepreg, men som ikke er egnet for maskinell høsting (beitemark med mer enn 25 % trekronedekning blir registrert som skog).

Usikker bruk: Beite og slåttemark der det er vanskelig, ut ifra flybildet, å tolke om drift av arealet har opphørt eller ikke. Klassen kan derfor også inkludere beitemark med lavt beitetrykk eller villengpreget areal som ikke var slått ved fotograferingstidspunktet. Tidligere jordbruksareal som helt sikkert ikke er i bruk, men som fortsatt er registrert som jordbruksareal i AR5, blir i 3Q registrert som "villeng". Slike areal regnes heller ikke med som jordbruksareal i vår rapportering.

For å illustrere hvorfra tilveksten av nytt jordbruksareal kommer, og hva jordbruksareal som går ut av drift endres til, er de resterende arealtypene inndelt i fire grupper:

Villeng: Det vil si uslåtte areal med gras- og urtedekning, eventuelt med spredt innslag av trær og busk (under 25 % tredekning).

Skog: Skogkledde arealer (mer enn 25 % tredekning) og hogstflater

Bebyggd areal: Tun, villabebyggelse, industriområder, traktorveier, andre veier og idrettsanlegg, m.m.

Andre arealtyper: Vann, myr, fjell i dagen, strandområder m.m.

Netto endring i arealbruk sier noe om omfanget av jordbruksarealet, og dermed også om jordbruksproduksjonen, innenfor regionen. En flytting av arealbruken innenfor regionen vil imidlertid ikke komme til å synes i en slik statistikk. Ved å kartlegge både tilgang og avgang av jordbruksareal får vi et bedre bilde av hva som skjer med jordbruksarealet innen fylket.

Tabell 8. Endringer i jordbruksareal over 5 år i prosent av totalt jordbruksareal: Tilgang viser hvilke typer jordbruksareal det blir tilført nytt jordbruksareal til. Avgang viser hvilke typer jordbruksareal som går ut av drift. Netto endring viser hvilke arealtyper som totalarealet endres av. Negative tall viser tap av jordbruksareal.

	Tilgang over 5 år (%) Økt jordbruksareal av:	Avgang over 5 år (%) Tapt jordbruksareal fra:	Netto endring over 5 år (%)
Åker/eng/hagebruk	0,77 %	1,35 %	-0,58 %
Beite	0,08 %	0,41 %	-0,33 %
Usikker bruk	0,08 %	0,41 %	-0,33 %
Sum	0,93 %	2,17 %	-1,24 %

Tabell 9. Tilgang viser hvilke arealtyper nytt jordbruksareal kommer fra. Avgang viser hva tidligere jordbruksareal blir kategorisert som når det går ut av drift som jordbruksareal. Negativ netto endring viser at avgangen til arealtypen er større enn tilgangen av jordbruksareal fra arealtypen.

	Tilgang over 5 år (%) Nytt areal kommer fra:	Avgang over 5 år (%) Jordbruksareal går til:	Netto endring over 5 år (%)
Villeng	0,29 %	1,07 %	-0,78 %
Skog/hogstflater	0,23 %	0,20 %	0,03 %
Annet areal	0,41 %	0,89 %	-0,48 %
Bebyggd	0,00 %	0,01 %	-0,01 %
Sum	0,93 %	2,17 %	-1,24 %

2.3 Åpning/gjengroing innenfor arealtyper

Tabell 7 viser endringer innenfor arealklasser. Her ser vi på om det skjer endringer i busk og tredekning av areal som er registrert med samme arealtype (f.eks. beite) ved begge fototidspunkt. Dette er ikke et eksakt mål på gjengroing, men tolkerne skal ta hensyn til at endret busk- og tredekning skal kunne rapporteres på denne måten. Ved økt gjengroing skal hele eller deler av arealet få en økt busk- og tredekning. Motsatt vil busk- og tredekning avta ved gjenåpning av arealet.

Tabell 10. Gjengroing eller gjenåpning av areal hvor det registreres ulike grader av busk- og tredekning.

	Dekar uendra areal (registrert)	Estimert omfang, dekar	% av arealet som åpnes	% av arealet som gror mere til
Beite	861	55 000	3 %	2 %
Usikker bruk	96	6 000	10 %	0 %
Villeng	1 210	77 000	7 %	4 %
Utmarksbeite	0	0		

Tabellen viser registrerte endringer. Det er ganske stor variasjon i hvor mange år det er mellom fotoene, men i snitt er det 6,05 år. I fylkene har vi ikke registrert noe åpent utmarksbeite som ligger tett inntil jordbruksareal i drift.

3 Elementer i jordbrukslandskapet

Vi registrerer flere typer punkter og linjer som brukes som indikatorer på biologisk mangfold. Linjene viser også oppdelingen av jordbrukslandskapet. Ferdelsveier og stier kan i tillegg være indikatorer på tilgjengelighet.

Punktelementer har (med unntak av stolpe og mast) et minsteareal på 4 m² og største areal på 100 m². Det skilles mellom flere typer åkerholmer. Stolper i åker/eng er også et mål på en type åkerholme, men mindre enn 4 m².

Tabell 11. Observert antall av punktelementer i flyfotoene for 1. og 2. omdrev. Endring over 5 år, antall og prosent endring. Estimert antall totalt for Akershus og Oslo i 2. omdrev og estimert total endring over 5 år.

Antall punkter:	Observert 1. omdrev	Observert 2. omdrev	Endring over 5 år	Prosent endring over 5 år	Estimert antall i fylket 2. omdrev	Estimert endring over 5 år
Vegetasjonsfri åkerholme	4	5	0,8	20,0 %	317	53
Fastmarksholme	158	149	-6,0	-3,9 %	9 447	-383
Våtmarksholme	0	0	0,0	0,0 %	-	0
Steinrøys (åkerholme)	1	1	0,0	0,0 %	63	0
Skogholme	53	51	-3,0	-5,5 %	3 233	-190
Vannholme	1	1	0,0	0,0 %	63	0
Utbygd åkerholme	1	1	0,0	0,0 %	63	0
Sum åkerholmer	218	208	-8,2	-3,8 %	13 187	-520
Ruvende tre	20	18	-2,5	-12 %	1 141	-159
Gårdsdam	8	8	0	0	507	0
Steinrøys	2	2	0	0	127	0
Steinblokk	0	0	0	0	0	0
Stolpe i åker/eng	31	31	0,0	0 %	1 965	0
Mast	244	215	-28,6	-12 %	13 631	-1 815
Gårdstun	115	113	-2,1	-2 %	7 164	-132
Storfjøs	3	5	1,3	33 %	317	79
Bygning	2 206	2 320	90,0	4 %	147 088	5 708
Bygningsruin	5	11	4,3	63 %	697	270
Fiskehjell	-	-	0	0 %	0	0

Alle linjeelementer er minst 20 meter lange. Stier, busk- og vegetasjonslinjer er opp til 2 meter brede. Ferdelslinjer er veier og turstier der det er mulig å ferdes til fots uten å støte på hindringer underveis. I bebyggelse er det bare gjennomgående ferdelsårer som konstrueres. Der to ferdelsveier følger hverandre parallelt, som en bilvei og en gangvei, er det gangveien som prioriteres framfor bilveien.

Tabell 12. Lengde av linjeelementer og ferdselslinjer i km.

Linjeelement, km	Observert 1. omdrev	Observert 2. omdrev	Endring over 5 år	Prosent endring, 5 år	Estimert lengde i fylket 2. omdrev	Estimert endring, over 5 år
Sti	11,8	11,2	-0,3	-3,0 %	711	-22
Steingjerde	0,1	0,1	0,0	0,0 %	4	0
Trerekke	0,6	0,8	0,1	15,3 %	51	7
Busklinje	0,1	0,4	0,3	261,1 %	25	18
Vegetasjonslinje	1,6	1,7	0,0	-2,5 %	105	-3
Terrasse	0,0	0,0	0,0		0	0
Grøft, kanal	8,8	9,0	0,2	2,1 %	571	12
Bekk/elv	22,7	22,6	-0,1	-0,2 %	1 432	-3
Høyspentledning	25,0	22,6	-2,4	-9,5 %	1 430	-150
Ferdselslinjer						
Bilvei	72,0	72,0	-0,1	-0,1 %	4 566	-4
Traktorvei og sti	23,5	24,7	1,2	5,0 %	1 565	75
Gangvei	12,3	15,9	3,6	29,4 %	1 010	229

Tabell 13. Antall linjeelementer.

Anatll linjeelement	Observert 1. omdrev	Observert 2. omdrev	Endring over 5 år	Prosent endring, 5 år	Estimert antall i fylket 2. omdrev	Estimert endring, over 5 år
Sti	111	104	-5,1	-4,6 %	6 594	-321
Steingjerde	1	1	0,0	0,0 %	63	0
Trerekke	8	10	1,3	14,3 %	634	79
Busklinje	1	4	2,7	209,6 %	254	172
Vegetasjonslinje	24	24	-0,5	-2,2 %	1 522	-34
Terrasse	0	0	0,0		0	0
Grøft/kanal	99	104	4,4	4,4 %	6 594	280
Bekk/elv	162	155	-6,3	-3,9 %	9 827	-398
Høyspentledning	69	62	-6,6	-9,6 %	3 931	-417

4 Arealendringsmatriser for Akershus og Oslo

Arealendringsmatrisen viser summen av arealendringer registrert mellom to tidspunkt (1. og 2. omdrev). I arealendringsmatrisene, tabell 14, 15 og 16, viser teksten på hver rad helt til venstre til arealtypen i 1. omdrev, og kolonnoverskriften viser arealtypen i 2. omdrev. Tabell 14 viser en enkel arealendringsmaterise hvor kartlagt areal er delt inn i to arealtyper, jordbruksareal og annet areal. Tabellen viser at det er registrert 204 dekar jordbruksareal som går ut av drift som jordbruksareal, og 71 dekar som blir tatt i bruk til jordbruksareal. Helt til høyre på hver rad står sum areal av hver areatype i 1. omdrev, og nederste linje viser sum areal av for hver areatype i 2. omdrev.

Tabell 14. Arealendringsmatrise for Akershus og Oslo, antall dekar jordbruksareal og annet areal ved første og siste fototidspunkt. Tabellen viser de registrerte arealene som ikke er justert for ulike årsintervall mellom fototidspunktene, i snitt er det 6,05 år mellom flyfotoene.

Dekar	Jordbruksareal	Annet areal	1. omdrev
Jordbruksareal	12 162	330	12 492
Annet areal	125	12 067	12 192
2. omdrev	12 287	12 397	

Ved å dele inn i flere arealgrupper kan vi si mer om hvilke arealtyper som endrer seg. I tabell 15 og 16 benyttes den samme inndelingen av areal i sju klasser, som i kapittel 2.2. Cellene i diagonalen, fra øverst til venstre til nederst til høyre, viser areal som er tolket til å være av samme areatype ved begge tidspunkt. Alle andre celler viser areal hvor det har skjedd en arealending. Summen av hver rad viser areal ved første tidspunkt, mens summen av hver kolonne viser areal ved 2. tidspunkt.

Tabell 15 viser de registrerte arealene i dekar. Endringer vil være påvirket av hvor lang tid det er mellom flyfotoene. Dette er det justert for i tabell 16, hvor endringene på hver flate er justert i forhold til hvor mange år det er mellom fotoene.

Tabell 15. Arealendringsmatrise for Akershus og Oslo, antall dekar av ulike arealtyper ved første og siste fototidspunkt. Tabellen viser de registrerte arealene som ikke er justert for ulike årsintervall mellom fototidspunktene, i snitt er det 7,06 år mellom flyfotoene.

Antall dekar kartlagt areal	Åker/eng/hagebruk	Beite	Usikker bruk	Villeng	Skog/hogstflate	Bebyggd	Annet areal	Sum 1. omdrev
Åker/eng/hagebruk	11 027	52	43	86	8	107	0	11 322
Beite	21	861	18	32	14	29	1	977
Usikker bruk	36	8	96	36	14	3	0	193
Villeng	37	1	4	1 210	92	51	0	1 396
Skog/hogstflate	21	10	5	107	7 171	39	8	7 362
Bebyggd	44	1	0	106	10	2 930	0	3 092
Annet areal	0	0	0	1	0	0	342	342
Sum 2. omdrev	11 187	934	166	1 578	7 309	3 160	351	

Tabell 16. Arealendringsmatrise for Akershus og Oslo hvor endringene viser estimerte endringer over 5 år. Sum 2. omdrev viser observerte verdier, mens sum 1. omdrev viser estimert kartlagte arealer fem år før 2. omdrev (dvs. siste fototidspunkt).

Endring over 5 år	Åker/eng/hagebruk	Beite	Usikker bruk	Villeng	Skog/hogstflate	Bebygd	Annet areal	Beregnet sum 1. omdrev
Åker/eng/hagebruk	11 037	38	36	75	6	87	0	11 279
Beite	14	881	16	21	9	20	1	962
Usikker bruk	40	5	105	37	10	3	0	201
Villeng	31	1	4	1 235	74	45	0	1 390
Skog/hogstflate	16	7	6	89	7 200	35	12	7 365
Bebygd	49	1	0	120	8	2 969	0	3 149
Annet areal	0	0	0	1	0	0	338	339
Sum 2. omdrev	11 187	934	167	1 578	7 309	3 160	351	

Referanser

Engan G. & Bentzen F. (2017). 3Q Instruks for flybildetolking. Instruksversjon 2011. NIBIO rapport 3(123), 63 s.

Stokstad G., Fjellstad W., & Dramstad W. (2016). Overvåking av jordbrukets kulturlandskap. NIBIO POP 2(34), 4s.

Strand, G.-H. & Bloch, V.V.H. (2009). Statistical grids for Norway. Documentation of national grids for analysis and visualization of spatial data in Norway. Statistics Norway, 2009/9.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.

